

DIANA MARNOT

BALTIKUMI JULGEOLEKUPOLIITIKA DOKUMENTIDE VÕRDCLUS

BALTIKUMI JULGEOLEKUPOLIITIKA DOKUMENTIDE VÕRDlus

DIANA MARNOT

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

Autoriõigus: Sisekaitseakadeemia 2020

Esikaane pilt: Balti keti 30. aastapäev 23. augustil 2019, balticcreators.com

Makett: Jan Garshnek

Keeletoimetaja: Reili Argus

ISBN 978-9985-67-322-5 (pdf)

www.sisekaitse.ee/kirjastus

SISUKORD

Sissejuhatus	4
Balti riikide julgeolekukeskkond	5
Diplomaatia	8
Elukeskkonna kindlus	11
Riigisisene hädaolukord ja rahvusvaheline konfliktienetus	15
Majandusjulgeolek	18
Turvalisus ja põhiseadusliku korra kaitse	22
Organiseeritud kuritegevus ja korrupsioon	22
Terrorism	23
Politsei ja piirivalve	25
Julgeolekuasutused	28
Järeldused ja ettepanekud	30
Eesti	30
Läti	31
Leedu	31
Ühtsed soovitusel Balti riikidele	31
Kasutatud allikad	33
Lisa	34

SISSEJUHATUS

Balti riigid on on sarnased oma väiksuse ja ühise lähiminekiku poolest. Jagatakse sama-laadseid muresid ning kõigi kolme riigi julgeolek toetub Euroopa Liidu ja NATO liit-lassuhetele. Järgnevalt on antud üldine ülevaade, kuidas on kolm Balti riiki senini oma julgeolekukeskkonda mõjutavaid tegureid hinnanud. Lisaks on riigiti esitatud eri tüüpi ohtude maandamismeetmed. Aluseks on võetud eeldus, et ühiste ohtudega piirkond võiks jagada ka sarnaseid strateegilisi eesmärke, mis suurendaks tulevikus nii üksiku riigi kui ka kogu regiooni julgeolekut.

Siinses ülevaates on kategooriate kaupa välja toodud Eesti, Läti ja Leedu riiklikud julgeolekut mõjutavad tegevussuunad ja ohtude maandamismeetmed. Selleks on temaatilise analüüsi abil uuritud kolme Balti riigi julgeolekupoliitika strateegilisi dokumente: „Eesti julgeolekupoliitika alused” (2004, 2010, 2017), „Läti riiklik julgeoleku kontseptsioon” (2008, 2019)¹ ja „Leedu riiklik julgeolekustrateegia” (2002, 2012, 2017)². Kuigi julgeolekuga seotud dokumente on igal riigil veelgi, valiti eelnimetatud dokumendid põhjusel, et käsitletud teemavaldkonnad oleksid võimalikult sarnastel alustel kirjeldatud. Valimi tingis ka inglise keeles kättesaadavate dokumentide olemasolu. Näiteks antakse Lätis iga nelja aasta tagant välja täiendatud dokumente, aga nende ametlikke tõlkeid ei tehta. Aja-piirid määras 2001. aasta New Yorgi kaksiktornide ründamine, mis muutis ülemaailmset julgeolekukeskkonda.

Kuigi Eesti dokumentidest on „Siseturvalisuse arengukava” julgeoleku kontekstis põhjalikem, ei leidu ei Lätis ega Leedus sellele analoogiaid. Igas riigis leidub julgeoleku eri tahke käsitlevaid dokumente veel, kuid neid ei saa ühistel alustel võrrelda. Sellepärast jäi analüüsimata näiteks kaitsevaldkond, sest igas riigis leidub seda teemat siinses töös uuritud dokumentidest veel põhjalikumalt kirjeldavaid nii poliitilisi dokumente, ohuhinnanguid kui ka ametkondlikke selgitusi. Samal põhjusel ei ole käsitletud ka digiturvalisuse temaatikat, sest see nõuaks detailsemat analüüsi mitmesuguste küberturvalisuse strateegiate abil. Siinse uuringu alusel on võimalik teha edasisi uuringuid ja täpsemaid analüüse.

Dokumentite analüüsi aluseks on võetud „Eesti julgeolekupoliitika alustes” välja toodud tegevussuunad. Nende suundade alla koondati nii Läti kui ka Leedu tuvastatud ohud ning nende maandamismeetmed. Tegevussuundadele vastavalt on ülevaade ka struktureeritud. Töö ülesehituses on järgitud põhimõtet, mille järgi tuuakse kindlat teemavaldkonda käsitlevas peatükis välja iga riigi läbivad teemad ning põhilised seisukohad. Peatükid ei ole ühesuguse ülesehitusega: kui dokumentide läbivad teemad oli võimalik kategoriseerida, siis eri riikide kindlate teemade rõhuasetused varieerusid. Kui miski oli näiteks Leedu puhul oluline ja seda kirjeldati pikemalt, siis sama info ei pruukinud olla olemas Läti dokumendis. Analüüs ei järgi ka ranget ajalist raami, vaid annab pigem temaatilise ülevaate.

¹ Ingl k nimetus „Latvian National Security Concept”.

² Ingl k nimetus „Lithuanian National Security Strategy”.

BALTI RIIKIDE JULGEOLEKUKESKKOND

Balti riikide julgeolekukeskkond on seotud rahvusvahelise arenguga ja põhilised julgeolekuohud on piiriülesed (vt lisasid 1–3). Sellest tuleneb vajadus tagada nii regionaalne kui ka üleilmne julgeolekustabiilsus. Näiteks kirjeldatakse 2017. aastal „Julgeolekupoliitika alustes” (edaspidi JPA), et vahetud ohud riigile sõltuvad julgeolekuolukorrast Euro-Atlandi piirkonnas ja lähipiirkonna riikide omavahelistest suhetest. Lisaks on Eesti 2017. aasta JPAs toodud välja asümmeetrilised ohud, mis ei tunne riigipiire ja mille allikad on raskesti tuvastatavad. Samas on nende mõju võrdväärne traditsiooniliste julgeolekuohtudega.

Pärast 2001. aastal toimunud New Yorgi kaksiktornide rünnakuid on islamiterrorism saanud läänemaailmas alaliseks ohuks. Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika muutlike valitsemiskordadega riikidest tuleneb läänt pidevalt varjutav terrorismioht, mis on kõikide dokumentide väitel üks läbiv julgeolekut mõjutav tegur kogu Baltikumis. Euroopa kontekstis võib terrorismi pidada selle ettearvatamatus tõttu üheks suuremaks tavakodanikke mõjutavaks julgeolekuohuks. Kuigi terrorirünnakud ei ole ei maailma ega ajaloo kontekstis uudne nähtus, mõjutavad need siiski üldist ühiskondlikku turvatunnet. Balti regioon arvestab Euroopas toimuvat. Euroopas on viimasel kahel kümnendil toimunud mitukümmend rünnakut: Madridi rongide ründamine 2004. aastal, Londoni pommirünnakud 2005. aastal, tulistamine Frankfurdi lennujaamas 2011. aastal, Pariisi terrorirünnakud 2015. aastal, Brüsseli terrorirünnakud 2016. aastal ning Pariisi noarünnak 2018. aastal.

Kõik Balti riigid on dokumentides julgeolekuohtudena välja toonud globaalsed kriisid ja ebaühtlase sotsiaalse arengu. Näiteks Leedu dokumendi (National Security Strategy, 2012) kirjelduse järgi põhjustas põhilise julgeolekuohu mitmetasandiline globaalne ja regionaalne ebastabiilsus. Peamised ohutasandid tulenesid poliitilistest ja majanduslikest teguritest ning sotsiaalsest ebastabiilsusest. Vaadeldaval perioodil mõjutas Euroopat enim 2010. aasta lõpus alguse saanud araabia kevad, mille käigus hukati Liibüa juht Muammar Gaddafi, kukutati Egiptuse president Hosni Mubarak ning algas kodusõda Liibüas, Süürias ja Jeemenis. Eelnimetatud sündmused andsid tõuke rahvusvahelisele põgenikelainele, mille tagajärjed on tuntavad terve järgnenud kümnendi jooksul.

Balti regiooni viimase kümnendi suurim väline oht on seotud Venemaaga. Viimane on oma eesmärkide saavutamiseks kasutatud nii sõjalisi, poliitilisi, diplomaatilisi, teabealaseid kui ka majanduslikke vahendeid. Lisaks relvajõudude tugevdamisele on Venemaa suurendanud ka oma sõjalist kohalolekut nii Läänemere piirkonnas kui ka Balti riikide piiride lähedal. Venemaa agressiivne ja provokatiivne tegevus väljendub näiteks õhupiiri rikkumistes, ründesuunitlusega sõjalistes õppustes ja ka tuumaahvardustes. Lisaks ohustab Venemaa kogu euroatlantilist regiooni, kuna tal on võimekus ja valmisolek kasutada eri tüüpi relvi: sõjalisi, majanduslikke, energia või informatsiooniga seotud ja muid taolisi mittesõjalisi mõjutusmeetmeid. (Julgeolekupoliitika alused, 2017; National Security Strategy, 2017)

Euroopa regioonis on Venemaal konflikt-, kriisi- ja sõjaolukordi olnud mitu. Otsesteks agressioonideks oli 2008. aastal Gruusia sõda ja 2014. aastast praeguseni kestev Venemaa-Ukraina sõda. Kaudsete konfliktidena saab märkida 2007. aasta aprillirahutusi (sh Eesti suursaatkonna ründamine Moskvast) ja 2014. aastal Eesti kaitsepolitseiniku röövimine. Maailma kontekstis on Venemaa näidanud end võimekana ka digitaalses valdkonnas. Alates Venemaa küberrünnakutest Eesti vastu 2007. aasta aprillirahutuste ajal on kõik Balti riigid oma dokumentidesse lisanud julgeolekut mõjutava tegurina ka küberohu.

„**Eesti** julgeolekupoliitika alustes” on julgeolekukeskkonda mõjutavad ohud aastatega muutunud (vt lisa 1), kuid julgeoleku tagamise eesmärk on jäänud siiski samaks. 2004. aasta dokumendi järgi on riigi eesmärk säilitada „... Eesti iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus.” Selleks on tarvilik julgeolekuohtu ennetada ja tõkestada. Julgeoleku loomise eesmärk on tagada inimõigused, põhivabadused ja riigi inimeste elulaadi määravate peamiste inimlike väärtuste teostamine. Lisaks tagavad demokraatlikud põhimõtted ühiskonna püsiva arengu, tugevdades kodanikuühiskonda ja kaitsetahet ning edendades riigi rahvusvahelist positsiooni. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010)

Kuna rahvusvahelised kriisid ja konfliktid ning üleilmastumise mõjud puudutavad Eestit üha vahetumalt, on eesmärgiks seatud leida lahendusi, mis oleksid kasulikud ka teistele riikidele (Julgeolekupoliitika alused, 2017; Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010). Esmatähtis on säilitada rahvusvahelisel õigusel ja ÜRO põhikirjal põhinev reeglipõhine maailmakord. Selleks peetakse vajalikuks tagada arenguabi ja kaitsta inimõigusi. Kõige selle eest seistakse kindlalt rahvusvahelisel tasandil. Võrreldes teiste Balti riikidega on Eesti eripära seista inimõiguste eest ka virtuaalmaailmas ja pidada oluliseks ka interneti vaba kättesaadavust.

Läti dokumentide (National Security Concept, 2008; The National Security Concept, 2019) järgi tagab riigile mõistliku julgeolekutaseme stabiilne sisepoliitiline keskkond, sotsiaal-majanduslik olukord, kaitseväge asjakohane arendamine, ajakohane kriisijuhtimise mudel, tsiviilkaitse süsteemi täiustamine, avalikkuse poolehoid julgeolekupoliitikale, rahvusvaheliste normide ja kohustuste järgimine ning järjepidev transatlantiline koostöö poliit-, majanduslikul, julgeoleku ja kaitsetasandil. Kuna Lätit puudutavad ohud on enamasti globaalsed (vt lisa 2), nagu terrorism, massihävitusrelvade levik, keskkonnaohud, on nende maandamiseks rahvusvahelisel koostööl aina suurem roll. Eeltoodud ohtudele ei saa ükski riik vastu seista üksinda. Riik võtab arvesse oma territooriumi ja elanikkonna väiksust ja on seadnud eesmärgiks osaleda võimalikult aktiivselt rahvusvahelise julgeolekupoliitika väljatöötamisel.

Läti riiklik julgeolekupoliitika on meetmete kogum, mis on suunatud avastamisele, ennetamisele ja tõkestamisele. Julgeolekut ähvardavate ohtude spekter ületab riigikaitse ja siseturvalisuse süsteemi asutuste pädevuse. See tähendab, et riikliku julgeolekuga seotud ohtude avastamiseks, ennetamiseks ja ületamiseks peab riik kaasama kõik riigihaldusasutused. Arvestades kaasatud asutuste suurt arvu, on riikliku julgeolekupoliitika tsentraliseeritud kontroll ja nende asutuste vastastikune koostöö väga oluline.

Leedu ohustavad tegurid on strateegiate kirjeldustes enamasti jäänud samaks (vt lisa 3). Leedu eluliselt olulised huvid on suveräänsus ja territoriaalne terviklikkus, demokraatiline põhinev põhiseaduslik kord, tsiviilühiskond, inimõigused, kodanike eneseväljenduse õigused ning rahu ja riiklik heaolu. Riiklik julgeolek on riigi õitsengu alus, sest ainult turvaline keskkond suudab tagada küpse ja jätkusuutliku põhiseadusliku korra toimimise. Riigisisene stabiilsus ja areng tugineb sotsiaal-majanduslike tingimuste parandamisele. See hõlmab avaliku julgeoleku arendamist, väliskaubanduse stabiilsust, erastamise kii-

rendamist, majanduskuritegude vastu suunatud sotsiaalkampaaniaid, tsiviilühiskonna arengut, kultuuri ja ühiskonna üldist arengut ning täielikku integratsiooni rahvusvahelisse majanduslikku ja kultuurilisse koostöösse.

Leedu julgeolekut mõjutavad lisaks naaberriikidest tulenevad ohud, sh inimõiguste rikkumised ja põhivabaduste puudumine. Näiteks on veel aastal 2020 Valgevene ainus Euroopa riik, kus kehtib surmanuhtlus ja puudub läänelikele väärtustele vastav sõnavabadus. Leedu järgmise vaadeldud perioodi, 2017. aasta strateegia järgi tulenesid põhilised probleemid ELi ja NATO piiril toimuvast: massiränne ja sellest tulenev humanitaarkriis, terrorismiohu suurenemine, organiseeritud kuritegevus ja strateegiliselt oluliste kaupade tarneprobleemid. Valdav osa nimetatud ohtudest annab taandada araabia kevadest alguse saanud migratsioonikriisile.

DIPLOMAATIA

Eesti seisukoht nii enne kui ka peale Euroopa Liidu (ELi) ja NATOga ühinemist oli, et Euro-Atlandi koostöö on riigi julgeolekukeskkonna suurim tagaja. Alates 2010. aasta JPAs kinnitatakse, et Eesti kindlaim julgeolekugarantii on NATO ning selle tõttu on sealne aktiivne tegevus ka riiklikult esmatähtis. Eesti peab NATO vahendusel oluliseks julgeolekukoostööd Ameerika Ühendriikidega, mille kohalolu Euroopas on Balti regiooni jaoks oluline. Lisaks peab Eesti globaalse ja regionaalse julgeoleku ning stabiilsuse tagamisel oluliseks koostööd konkreetsete julgeolekuprobleemidega tegelevate organisatsioonidega. Erilist tähelepanu pööratakse konfliktiennetusele ja ÜRO võimele lahendada globaalprobleeme. Samuti toetatakse Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE), suurendatakse võimet osaleda Euroopa Liidu ühises välis- ja julgeolekupoliitikas (ÜVJP). 2010. aasta JPAs kinnitatakse oma panus „... ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) sõjalistesse ja tsiviilsetesse kriisireguleerimise meetmetesse.” Julgeolekupoliitika elluviimisel lähtutakse ELi ühistest eesmärkidest ja püstitatud ülesannetest. Erinevalt aga Lätist ja Leedust ei ole Eestis eraldi välja toodud koostöö suurendamist ja aktiivset osalemist vastavate organisatsioonide julgeolekupoliitika kujundamises.

Eesti jaoks on oluline tavarelvastuse piiramine Euroopas, mille tõttu soovitakse olla osaline ka rahvusvahelistes relvastuskontrolli kokkulepetes. 2010. aasta JPAs rõhutatakse, et riigile on oluline „... ära hoida massihävitusrelvade ja nende valmistamiseks kasutatavate komponentide salakaubandus või ebaseaduslik läbivedu oma territooriumilt”.

2004. aasta JPAs kinnitatakse, et Eestil on head suhted Põhja-Balti riikidega (Island, Norra, Rootsi, Soome, Taani, Läti ja Leedu). Tihe koostöö nende riikidega on aidanud Eesti majandust ja tugevdanud riigi kaitsevõimet. Lisaks toimub Baltikumi koostöö Balti Assamblee ja Balti Ministrite Nõukogu kaudu ning on sõlmitud kolmepoolne kaitsekoostööleping. Eesti on huvitatud Põhja- ja Baltimaade tihenevast julgeolekukoostööst nii Läänemere piirkonnas kui ka laiemalt. Venemaaga soovib Eesti avatud dialoogi ja praktilist koostööd.

Läti välispoliitika on suunatud oma rahvuslike huvide kaitsmisele kiirelt muutuvates oludes, nagu rahvusvaheline poliitika, üleilmastumine, äärmuslus ja kliimamuutus. 2008. aasta dokumendis on võetud selge suund osaleda aktiivselt rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuses. Peale liikmeks saamist hakati kohe täiustama seadusi, mille tulemusena nähti ette riigi julgeoleku paranemist. Süsteemselt võeti sihiks osaleda võimalikult aktiivselt, konstruktiivselt ja võrdsetel alustel rahvusvaheliste organisatsioonide julgeolekupoliitika väljakujundamisel. See võimaldas Lätil tugevdada iseseisvust, turvalisust ja suurendada majanduskasvu, sest nii olid nende rahvuslikud huvid laiemas maailmas kaitstud. Osalus rahvusvaheliste organisatsioonide välissuhete kujundamisel on andnud Lätile oluliselt suurema võimaluse muuta ka väliseid tingimusi endale soodsas suunas. Lisaks aitavad mõjukad rahvusvahelised positsioonid maandada nende riigi jaoks olulisi

Julgeolekuohte. Läti eesmärk on olnud aidata rahvusvahelist kogukonda poliitiliselt, sõjaliselt, sotsiaal-majanduslikult ja ekspertteadmiste abil.

Läti 2019. aasta „Riikliku julgeoleku kontseptsioon” kinnitab, et NATO ja ELi täieõiguslikuks liikmeks saamise tulemusel on saavutatud kõige olulisemad rahvusvahelised eesmärgid. Lisaks peab aga riik soosima teiste rahvusvaheliste organisatsioonide, näiteks ÜRO, OSCE ja Euroopa Nõukogu edasist kaasamist rahvusvahelise julgeolekuolukorra stabiliseerimisse, eesmärgiga otsida lahendusi Ukraina kriisile ja arendada demokraatiat ning euroopalikke väärtusi. Riigi julgeolekutagatistena toodi välja riigi ja ühiskonna kestev areng, mis hõlmab ka läti keele ja kultuuri pidevat arendamist ning tugevdamist.

Leedu jaoks on NATO stabiilne ja mitmekülgne areng kõige olulisem julgeolekugarantii. Riiklikuks eesmärgiks on seatud NATO koostöö suurendamine ja erilist tähelepanu on pööratud organisatsiooni kiirreageerimisjõudude arendamisele. Leedu on NATOga koostöös tegelenud kõige enam hübriidohtude vastase võitlusega, energia- ja küberjulgeoleku ning strateegilise kommunikatsiooniga. Sarnaselt teiste Balti riikidega tugineb ka Leedu suurelt jaolt NATO heidutusele ning sellest tulenevalt on väga soovitud liitlasvägede alaline riigis paiknemine. Lisaks soovitakse, et NATO oleks tegev ka naaberriikides, mis omakorda tagaks Leedu riigi julgeoleku. Samas öeldakse eraldi, et kuigi NATO liikmelisus on hea julgeolekutagatis, on siiski vaja arendada oma riigi iseseisvat kaitsevõimet. Nii on võetud eesmärgiks leida tasakaal riigisisese kaitsearengu ja võetud rahvusvaheliste kohustuste vahel.

Euroopa Liit on Leedu jaoks põhiline majanduslik julgeolekutagatis ning aktiivset ja vastutustundlikku koostööd liidus peetakse oluliseks. Ühtne EL peaks seisma oma liikmesriikide põhiliste huvide eest tugeva konkurentsiga rahvusvahelises keskkonnas. Liidu ühtsus ja solidaarsus peaks tagama kõigi ühiste huvide eest seismise ning liit peab vastu pidama ka keerulistele geopoliitilistele pingetele. Seetõttu on sihiks seatud ka aktiivne osalemine ELi institutsioonide otsustusprotsessides. Põhilised toetusvaldkonnad, mille integreerimist peetakse oluliseks, on: siseturg, ühine valuuta, energia- ja transpordivõrgustike omavaheline seotus. Tähtsaks peetakse Leedu energiataristu täielikku liitmist Euroopa omaga. Lisaks toetatakse aktiivselt ELi välis-, kaitse- ja julgeolekupoliitika arendamist. Toetatakse ka ELi hübriidohtude vastupanuvõimekuse arendamist ja liidu laienemist ning idapartnerlusprogrammi rakendamist, mille puhul tõstetakse esile koostöö arendamist Armeenias, Aserbaidžaanis, Valgevenes, Gruusias, Moldovas ja Ukrainas. Nimetatud riikides arendatakse läänelikke väärtuseid (demokraatia, vaba turumajandus, seaduslikkus, läbipaistvus ja vastutus, iseseisev meedia ja MTÜd). Neis riikides jagatakse julgeolekukoostöö kogemust Balti riikidega. Migratsiooni- ja asüülpoliitika puhul on eesmärk tagada, et need ei hakkaks mõjutama ega õhnestama ELi stabiilsust ja ühtsust.

Leedu strateegilised partnerid on Poola, Venemaa ja Valgevene. Koostöö Poolaga toimub mitmel tasandil: parlamentide, valitsuste, eri tüüpi institutsioonide, ülikoolide, kohalike omavalitsuste ja MTÜde vahel. Erilist tähelepanu pööratakse Kaliningradile, sest seal on peamiseks probleemideks salakaubavedu ja sotsiaal-majanduslik ning keskkondlik ebastabiilsus. Nimetatud probleemid põhjustavad organiseeritud kuritegevust, kontrollimatut migratsiooni naaberriikidesse ja ka keskkonnareostust. Heanaaberlikud suhted Venemaaga on soovitud, kuid ainult juhul, kui Venemaal täidetakse rahvusvahelist õigust, austatakse naaberriikide suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust ning järgitakse Minski lepingut. Leedu riiklike huvide jaoks olulistest küsimustest on siiski säilitatud praktilised koostöövormid Venemaaga.

Oluliste partneritena tuuakse välja Põhjamaad ja Balti riigid, kelle koostöö tagaks regiooni arengu. Kaheksa riigi ühise koostöö tulemusel peaksid olema geopoliitilisel tasandil kõi-

kide riikide ühised huvid kaitstud. Tähtsaks peetakse ka demokraatlike väärtuste arendamist idas asuvates naaberriikides. Riigi tähtsa partnerina tuuakse välja ka USA, kellega soovitakse tugevdada suhteid poliitilises, sõjanduslikus, majanduslikus, energia, julgeoleku, kultuuri valdkonnas. Leedu soovib tugevdada strateegilisi suhteid ja koostööd Eesti, Läti ja Poolaga, seda eriti militaar-, transpordi-, energiajulgeoleku jms valdkonnas. Sihiks on ühiste infrastruktuuriprojektide arendamine.

ELUKESKKONNA KINDLUS

Eesti elukeskkonna kindlust mõjutavad eelkõige (Julgeolekupoliitika alused, 2017; Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010) looduskeskkonna ja rahvatervise seisund, sotsiaalmajanduslik olukord, hädaolukordadeks valmisolek, elutähtsate teenuste, toidu ja joogivee tõrgeteta kättesaadavus ning ühiskonna ja üksikisikute võime elutähtsate teenuste katkemise korral teatud aja jooksul iseseisvalt hakkama saada. Ohtude maandamismeetmed on esitatud kokkuvõtvalt tabelis 1.

Eesti põhilised loodusõnnetustest tingitud hädaolukorrad on põhjustatud tormidest ja üleujutustest. Hädaolukordadega toimetulemiseks arendatakse tõhusat elanikkonnakaitset, mis suurendab ühiskonna valmidust tulla toime kriisiolukordadega, mida on võimalik mõistlikkuse piires ette näha ja milleks saab valmistuda. Parim viis selle saavutamiseks on tõsta ühiskonna teadlikkust võimalikest ohtudest ja nende maandamismeetmetest. (Julgeolekupoliitika alused, 2017)

Keskkonnaseisundi parandamist toetatakse Eestis elanike väärtushinnangute ja käitumisharjumuste kujundamisega keskkonnasäästlikuks, saasteennetusmeetmete väljatöötamise ja juurutamisega, loodusressursside kasutamise ning jäätmete vähendamise kaudu. Eesti rakendab meetmeid keskkonnoahtlike ainete leviku tõkestamiseks ning maal ja merel paiknevate reostusallikate kahjutustamiseks. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010) Eestis pööratakse keskkonnaturvalisusega seoses tähelepanu ka sellele, et geneetiliselt muundatud organismid ei satuks kontrollimatult keskkonda. Selleks on sätestatud nende impordi, riskianalüüsi, märgistamise, seire ja kontrolli ranged nõuded. (Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, 2004)

Elukeskkonda mõjutavad ka sotsiaalmajanduslikud probleemid. Juba 2004. aasta JPAs toodi välja, et riigi sotsiaalse stabiilsuse tagamiseks on oluline tegeleda tööturuga, „...rakendada riskigruppe hõlmav jätkusuutlik sotsiaalkindlustussüsteem ning valmistada ette kvalifitseeritud tööjõudu mahus, mis kindlustaks majanduskasvu jätkumise.”

Kliimamuutusest tulenevate riskide vähendamise meetmed on seire, riskide maandamine ja kliimamuutuste tagajärgedega toimetulemine. Selleks tehakse koostööd rahvusvahelise kogukonna, kohaliku omavalitsuse tasandi, äri- ja mittetulundussektori ning teadusringkondadega. Rahvusvahelises koostöös toimub ka laevaliikluse juhtimine ja merereostuse seire. (Julgeolekupoliitika alused, 2017; Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010)

Nii nagu naaberriikides, ollakse ka Eestis teadlikud võimalikest kiirgusohutudest. Läänemere piirkonnas olevad vanemat tüüpi tuumajaamu peetakse eriti ohtlikeks. Eesti osaleb rahvusvahelises koostöös, et suurendada Läänemere piirkonna kiirgusohutust. Kasutusel on varajase hoiatamise süsteem, mis suudab naaberriikides toimunud kiirgusõnnetused varakult tuvastada. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010)

Rahvatervise kaitse eesmärk on tagada inimestele igapäevaeluga toimetulek, et nad saaksid panustada riigi sotsiaalsesse ja majanduslikku arengusse. Seeläbi on võimalik kasvatada ühiskonna sidusust ja nii ka riigi võimet tulla toime julgeolekuohtudega. Tüüpilised meetmed rahvatervise tagamiseks on nakkushaiguste seire, immuniseerimiskavad, HIV/AIDSi epideemia leviku tõkestamine. Lisaks on mitmetahulised programmid narkomaania leviku vähendamiseks ja uimastite kättesaadavuse piiramiseks.

Läti jaoks on elukeskkonna kindluse tagamiseks oluline arendada mitmeid valdkondi (vt tabel 1). Peamine on järjepidevalt parandada keskkonnaohutust ja hädaolukorda puudutavaid õigusakte. Riiklikul tasandil on tähtis ka optimeerida kriisijuhtimise ja tsiviilkaitse süsteemi. Läti on seadnud eripäraseks eesmärgiks korralikult arendada ka tsiviil-militaarkoostööd. Samuti on oluline tösta valmisolekut hädaolukordade ja keskkonnakatastroofidega hakkama saamiseks. Vastavatel ametkondadel on ülesanne pöörata erilist tähelepanu keskkonnakatastroofide prognoosimisele. Lisaks on pidanud keskkonnaministeerium moodustama oma töötajate seas ekspertide rühma, kes koostaks katastroofidest taastumise plaani. Peale prognoosimise ja taastumise on Läti jaoks oluline töötada välja koostöövorm asjakohase info kiireks vahetamiseks. Eraldi on välja toodud strateegilised asutused, mis peavad elektrikatkestuse korral olema tagatud alternatiivse elektrivarustusega. 2008. aasta strateegias on rõhku pandud ka Läti riikliku kiirreageerimise ja meditsiinilise toe üksuste arengu toetamisele ning nende rahvusvahelisteks operatsioonideks valmisolekule.

Leedu 2002. aasta strateegia järgi mõjutavad elukeskkonna kindlust enim tööstusega seotud õnnetused, loodusõnnetused, epideemiad ja keskkonnaohud. Nendega hakkama saamiseks alustati dokumendi koostamise ajal hädaolukorra ennetamise ja juhtimise süsteemi väljatöötamist. Edaspidi on süsteemi pidevalt täiendatud. Keskkonnaohtude suurimaks põhjustajaks on transpordi-, energia- ja tööstussektori reostus. Eelnimetatud valdkondadest tulenevate ohtude maandamiseks rakendatakse mitmesuguseid meetmeid: transpordisektori reostuse vähendamine, energiasäästlikkuse ja taastuenergia kasutuselevõtu suurendamine, eesrindlike tehnoloogiate arendamine reostuste puhastamiseks ja ümbertöötlemiseks (vt tabel 1). Lisaks rakendatakse õhusaaste norme, et vältida ebakvaliteetsest õhust tulenevaid tervise- ja keskkonnakahjusid. Leedu jaoks on esmatähtis tagada kaitse kiirgusohtude eest. Keskkonnakaitseks on 2017. aasta strateegia seadnud eesmärgiks ELi, rahvusvaheliste konventsioonide ja protokollide keskkonnaalaste nõuete rakendamise, kiiritusohtude kaitse tagamise, radioaktiivsetest keskkonnaemissioonidest ülevaate omamise, tuumajaamu ümbritseva keskkonna monitoorimise. Lisks nõutakse koos rahvusvahelise kogukonnaga Venemaalt ja Valgevenelt tuumalepete ja keskkonnaalaste nõuete täitmist.

Elukeskkonna kindlust vähendab lisaks vähene regionaalne areng ja vaesus. Sellele lisandub demograafiline kriis, mis on tingitud Leedu elanikkonna vähenemisest madala sündivuse, vananemise ja emigreerumise tõttu. Ebaühtlane sotsiaal-majanduslik areng võib tingida sotsiaalsete rühmade elatustaseme püsivaid või suurenevaid erinevusi. See omakorda võib soodustada umbusaldust riiklike institutsioonide ja demokraatlike poliitiliste süsteemide vastu ja kutsuda esile poliitilise ekstremismi, kuritegevuse või ka sotsiaalseid rahutusi. Nii on Leedu eesmärk parandada sotsiaalset sidusust ja demograafilist olukorda. 2017. aasta strateegia kohaselt oli oluline ühtlustada regionaalset arengut, sest selle abil võib vähendada sotsiaal-majanduslikku lõhet inimeste vahel. Sama eesmärki täidab ka ELi rahastuse abil regionaalse sidususe süsteemne arendamine. Oluline on parandada ka sotsiaaltoetuste ja teenuste kättesaadavust, see aitab vähendada sotsiaalset tõrjutust. Madala sündivuse ja emigreerumise mõju maandamiseks ergutatakse välja rännanud leedukaid riiki naasma. Emigrantidega soovitakse hoida kontakti, et nad säilitaksid oma identiteedi,

poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised sidemed Leeduga. Leedul on üldine soov luua peresõbralik elukeskkond.

Varem on seatud eesmärgiks tagada elanikkonnale ELi nõuetele vastav tööalane ja sotsiaalne kindlustatus. Arendama on hakatud patsiendile orienteeritud tervishoiusüsteemi, mis tagab arstiabile kiire ligipääsetavuse ja teenuse hea kvaliteedi. 2002. aasta strateegias toodi veel eraldi välja asjaolu, et sotsiaalsüsteemide tugi ja kindlustatus tagab stabiilsema sisejulgeoleku. Näiteks rakendati eraldi programmi vaesuse vähendamiseks. Elanikkonna aktiivsena hoidmiseks seati eesmärgiks tööturu arendamine ja tööhõive suurendamine.

Leedu on eraldi esile tõstnud, et kultuuripärandi säilitamine on riikliku julgeoleku küsimus. Lähtutakse UNESCO maailmapärandi kaitse konventsioonist, mille järgi mõjutab kultuuripärandi kadu mitte ainult traditsioonide kadumist, vaid ka otseselt sotsiaal-majanduslikke tingimusi. Nii säilitatakse leedukate omanäoline rahvuslik iseloom, mis samas rikastaks ka maailma kultuuripärandit. Seetõttu edendatakse majanduslike, tehnoloogiliste ja infovahenditega ühiskondlikku loovust, soosides ka euroopalike väärtuste igakülgset ühiskonda integreerimist.

TABEL 1. BALTIKUMI ELUKESKKONNA KINDLUST TUGEVDAVAD MEETMED³

EESTI	LÄTI	LEEDU
hädaolukordadeks valmisoleku taseme tõstmine	hädaolukordadeks valmisoleku taseme tõstmine	hädaolukorra juhtimise ja ennetuse parandamine
loodusressursside kasutamise vähendamine	hädaolukorraga seotud õigusaktide täiustamine	transpordisektori reostuse vähendamine
keskkonnaohtlike ainete leviku tõkestamine	hädaolukordades kiiret infovahetust võimaldava koostöövormi loomine	energiasäästliku ja taastuenergia kasutuselevõtt
saasteennetusmeetmete arendamine	kriisijuhtimise- ja tsiviilkaitse süsteemide parandamine	keskkonnareostuse tõrjeks tehnoloogiate arendamine
merereostuse seire	keskkonnavalaste õigusaktide täiustamine	õhusaaste normide rakendamine
ranged GMO nõuded	keskkonnakatastroofideks valmisoleku parandamine	rahvusvaheliste keskkonnavalaste nõuete rakendamine
jäätmete vähendamine	keskkonnakatastroofide prognoosimine	Venemaalt ja Valgevenelt tuumalepete ja -nõuete täitmise nõudmine
varajase kiirgushoiatuse süsteem	katastroofidest taastumise ekspertrühma loomine	tuumajaamu ümbritseva keskkonna seire
toidu, joogivee, elutähtsate teenuste kättesaadavus	strateegiliste objektide alternatiivne elektrivarustus	radioaktiivsete emissioonide keskkonnaseire
elanike võime teatud aeg iseseisvalt hakkama saada	Tsiviil-militaarkoostöö parandamine	regionaalse arengu ühtlustamine ja sidususe arendamine
elanikkonnakaitse arendamine		sotsiaaltoetuste ja teenuste kättesaadavus

³ Siin ja edaspidi tabelis esitatud meetmed on ülevaatlilikud ega ole riigiti võrreldavad.

EESTI	LÄTI	LEEDU
elanike seas keskkonnasäästliku mõtteviisi kujundamine		emigrantide riiki naasmise toetamine
nakkushaiguste seire		patsiendile orienteeritud tervishoiusüsteem
immuniseerimiskavad		tööturu arendamine
		tööhõive suurendamine
		kultuuripärandi säilitamine

RIIGISISENE HÄDAOLUKORD JA RAHVUSVAHELINE KONFLIKTIENNETUS

Eesti julgeolekupoliitika oluline osa on osalemine kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides (Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, 2004). Selleks seati eesmärgiks töötada välja kriisireguleerimise süsteem, mis hõlmab nii sõjalisi, õiguslikke kui ka rahalisi tegureid. Rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel ja tsiviilmissioonidel osalemine on riigi jaoks hea võimalus kogemusi omandada. Samas on need ka kohustused, et „... aidata kaasa julgeoleku ja stabiilsuse tugevdamisele meie vahetus naabruses ja mujal maailmas”. (Julgeolekupoliitika alused, 2017)

Riigisisesest hädaolukordades on põhiline ülesanne tagada elanikkonna kaitse. Nimelt on riiklik seisukoht, et hädaolukordi saab ennetada ja nende tagajärgi vähendada elanikkonna, kohalike omavalitsuste, riigiasutuste ning äri- ja mittetulundussektori koostöös. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010) Riigi roll on tõhustada elanikkonna teavitamissüsteemi ja anda hädaolukorras kommunikatsioonivahendite kaudu juhiseid vajalikuks käitumiseks (vt tabel 2). Põhjalikult on välja töötatud kõikvõimalikud õppused, mis kaasavad võimalikult palju osalisi. 2010. aasta JPAs on kirjas, et loomisel oli ajakohane ülevaade hädaolukordade tagajärgedega toimetulemise võimetest. Lisaks on toetatud vabatahtlikku tegevust, mille eesmärk on ennetatada ohte ja lahendada esmaseid hädaolukordade ilminguid.

Hädaolukordadega on seotud elutähtsate teenuste toimimine. Riik analüüsib süsteemselt oluliste teenuste häireid ja teenuste lakkamist põhjustada võivaid ohte. Ennetavate meetmetena korraldatakse ühiskondlikke teavituskampaaniaid ja viiakse läbi võimalikult paljusid osapooli kaasavaid õppusi. Teenuste järjepidevuse tagamiseks on oluline hea koostöö riigi ja erasektori vahel. Näiteks on suur osa elektroonilise side võrkudest ja pakutavatest teenustest ning kriitilistest infosüsteemidest erasektori omandis (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010).

Riik peab olema valmis tsiviilkriisi ohjeks ja arenguabi andmiseks. Seetõttu on Eesti jaoks esmatähtis osaleda NATO ja ELi kriisitõrjeoperatsioonidel, NATO reageerimisjõudude ning ELi lahingugruppide töös. Arengukoostöös toetab Eesti vastavalt oma teadmistele ja vahenditele riike, kes edendavad demokraatlikke ja inimõigusi aktsepteerivat ühiskonnakorraldust. 2017. aasta JPA kohaselt aitab arenguabi valdkonnas ja inimõiguste kaitsel tegutsemine luua keskkonda, mis vähendab konfliktide tekkimise tõenäosust ja suurendab julgeolekut. Nii keskendutaksegi rahvusvaheliste konfliktide ja kriiside ennetamisele ja selle tulemusena püütakse ära hoida nende negatiivset mõju nii Eestile kui ka tema liit-

lastele. Seetõttu toetab Eesti ka ELi ja NATO laienemist, sest selle tulemusena tugevneb läänelik väärtusruum nii Euroopas kui ka kogu maailmas. Samal põhjusel toetab Eesti häid suhteid kõigi naaberriikidega.

Läti 2019. aasta dokumendi kohaselt peab elanikkonnakaitse süsteem ja militaarkoostöö olema arenenud ja tugev (vt tabel 2). Selleks on vajalik ühtlane asutustevaheline koostöö ja omavaheline ressurside jagamine. Selleks et Läti riik saaks tõhusalt hakkama eri tüüpi hädaolukordadega, on oluline tõsta üldist kriisijuhtimise võimekust. Vastutavad riigiasutused peavad süsteemselt tagama riigi kõrgematele ametnikele kriisijuhtimise koolitused, et olla valmis mitmesugusteks kriisisituatsioonideks. Riikliku enesekaitse kriitiline näitaja on kiire ja täpne riskiolukordade äratundmine, hindamine ja kiirete otsuste langetamine.

Eraldi pannakse rõhku tsiviil-militaarkoostöö arendamisele. Rahvusvahelise ohutuse tagamiseks on ka Läti jaoks oluline osaleda kriisitõrjeoperatsioonides. Igal juhul on vajadus rahvusvahelise koostöö järele, see aitab kokku hoida ka ressursse. Sellepärast on ÜRO, ELi, NATO ja teiste riiklike organisatsioonide ning MTÜde vaheline koostöö tihe. Eraldiseisvaks ülesandeks on Läti võtnud endale rahvusvaheliste organisatsioonide (ÜRO, OSCE, Euroopa Nõukogu) vahendusel Ukrainas kriisi stabiliseerimise ja kohapeal demokraatlike ning euroopalike väärtuste arendamise (The National Security Concept, 2019).

Leedu dokumentide kirjelduste kohaselt on hädaolukorraks looduslike, tehniliste, öko- loogiliste või sotsiaalsete õnnetuste tõttu tekkinud sündmused. Lisaks on hädaolukord veel nakkushaiguste puhangud, mis ähvardavad põhjustada suurt ohtu elanikkonna tervisele ja elule. Hädaolukord on ka sündmus, mis ohustab keskkonda, häirib avalikku haldust või elutähtsate taristute toimimist.

2017. aasta strateegia rõhutab elanikkonnakaitse olulisust. Strateegia järgi on vajalik elanikkonnakaitset arendada ja tugevdada (vt tabel 2). Vajalikuks peetakse suurendada elanikkonna üldist teadmist selle kohta, miks on nende endi enesekaitsevõimekus oluline. Tähtsal kohal on ka riiklikult oluliste objektide ja institutsioonide kaitse, seda nii sõja kui ka rahu ajal.

2002. aasta strateegia kohaselt olid põhilised hädaolukordade põhjustajad valdavalt töös- tus- ja loodusõnnetused, epideemiad ja keskkonnaohud. Et tagada rahvuslik kriisiohje, tegeles Leedu üldisemalt seire ja ennetusmeetmete sisseseadmisega. Selle eesmärk oli tõsta riigi võimekust hädaolukordadele kiiresti reageerida. 2019. aasta dokumendi järgi on Leedu oluline ka tsiviilkaitse tugevdamine. Elanikkond peab olema valmis end ise kaitsma nii rahu kui ka sõja ajal.

Leedu peamised vahendid ja meetmed kriisiohjamis- ja reageerimisvõime parandami- seks on üldiste riiklike võimekuste parandamine. 2019. a dokument kinnitab, et tugevda- takse kriisiohje ennetavat rolli. Selleks arendatakse ohtlike olukordade ja ohtude tuvas- tamise süsteemi ning õpitakse välistama nende esinemise ja arenemise võimalusi. Selle ülesande täitmiseks on lähtunud eesmärgist luua vastavalt rahvusvahelistele standarditele tsiviilohutus- ja päästeasutused. Need peavad olema kriisiolukordades võimelised toime tulema ja vastama ühiskonna vajadustele, tagades viivitamatu hädaabi. Kriisiennetuse tõhusaks ettevalmistamiseks ja kriisidele asjakohaseks reageerimiseks integreeritakse kriiside ennetamise ja ohjamise tegevuses osalevad institutsioonid veelgi ühisesse riik- likku kriisiennetuse ja -juhtimise süsteemi. See võimaldaks kiiret ja tõhusat reageerimist ning koostööd NATO, ELi ja teiste riikide vastavate süsteemidega.

TABEL 2. BALTIKUMI HÄDAOLUKORRA JA RAHVUSVAHELISE KONFLIKTIENNETUSE MEETMED

EESTI	LÄTI	LEEDU
elanikkonnakaitse arendamine	elanikkonnakaitse arendamine	elanikkonnakaitse arendamine
kriisiõppused	kriisijuhtimise koolitused	tähtsate objektide ja institutsioonide kaitse
teavitussüsteemide tõhustamine	rahvusvaheline koostöö ÜRO, NATO, ELi, MTÜdega	kriisiohje ennetava rolli tugevdamine
valmisolek osaleda tsiviilkriisiohjes ja arenguabis	rahvusvahelised kriisitõrjeoperatsioonid	tsiviilohutus- ja päästeasutuste arendamine
elutähtsate teenuste toime seire	Ukraina kriisi stabiliseerimine ja lääneliike väärtuste arendamine	riikliku kriisiennetuse ja -juhtimissüsteemi arendamine
ühiskondlikud teavituskampaaniad	tsiviil-militaarkoostöö tugevdamine ja arendamine	
vabatahtlike tegevuste soosimine ohtude ennetamiseks		
IKT-teenuste toimimise seire ja kaitse		

MAJANDUSJULGEOLEK

Eesti majandus sõltub oma väiksuse ja avatuse tõttu tugevalt maailmamajanduse arengust. 2004. aasta JPA järgi on riigi julgeoleku seisukohalt „... oluline majandussidemete tasakaalustatud areng ja läbipaistvus ning välisinvesteeringute stabiilne juurdevool“. Tugeva integreerituse tõttu maailmamajandusse sõltub riik ülemaailmsetest majanduskriisidest ja välisturgude ebastabiilsusest. Riiklikult oluline ohutegur on tugev sõltuvus Eesti-välistest monopoolsetest energiasüsteemidest ning -tarnijatest.

2010. aasta JPAs kirjeldatakse transporditaristu, energiajulgeoleku ja finantsüsteemi turvalisuse tagamiseks vajalikku arengut (vt tabel 3). Transporditaristu arendamisel on esmatähtis rekonstrueerida või välja ehitada Euroopa transpordivõrgustiku osaks olevad sadamad, lennujaamad ning raudtee- ja maanteevõrk. Selleks on oluline tagada riigi ja erasektori koostöö.

Eesti energiajulgeolekuks on vajalik tagada üldine varustuskindlus ja taristu julgeolek. Saamaks sõltumatuks energiamonopolidest on vaja ühendatust teiste ELi liikmesriikide energiavõrkudega ja energiaallikate mitmekesisust. Energia impordist sõltuvuse vähendamiseks on esmatähtis suurendada riigisisest energiatõhusust. Lisaks on 2017. aasta JPAs välja toodud toetumine Euroopa Liidu strateegiale, mille kohaselt tuleb võimalikult palju kasutada ja arendada liidusiseseid energiaressursse. Kaugemaks tulevikuks plaanib Eesti toota enam elektrit ja soojusenergiat taastuvatest allikatest.

2010. aasta JPA järgi mõjutab riigi ühtlane regionaalne areng majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaalast turvalisust kogu Eestis. Eesmärk on, et kogu riigi territoorium oleks tervikuna elamisväärne ja turvaline. Vältima peab sotsiaalmajanduslike ja julgeolekuriskide koondumist üksikutesse regioonidesse. Ühtlase regionaalse arengu ja asustatuse tagamiseks korraldab riik vajaliku taristu väljaarendamise ning regionaalpoliitika tervikliku juhtimise. Oluline on tagada turvalisuse, hariduse, tervishoiu ja muude avalike teenuste kvaliteet ning kättesaadavus.

2017. aasta JPA kohaselt toetab Eesti majandust eksport stabiilsetele turgudele. Lisaks on olulised usaldusväärsed välisinvesteeringud ja kohalike ettevõtete suutlikkus siseneda hea kasvuga välisturgudele. Majanduse kaitseks võideldakse süsteemselt „... korrupsiooni, maksupettuste, maksudest kõrvalehoidumise ja maksuparadiiside vastu“. Kuid riigi majandust peab toetama ka stabiilne finantsüsteem. Finantskriiside ennetamiseks, lahendamiseks ja tagajärgede leevendamiseks luuakse vajalikud õiguslikud ja järelevalvemeetmed. Süsteemi korrapärase toimimise tagamiseks eraldatakse vajadusel ka rahalised vahendid. Tähtsaks peetakse ka krediidi- ja muude finantsasutuste maksevõimega seotud raskuste ennetamist. Juhul kui on tegemist makse- ja arveldussüsteemide tõrgetega, siis on vaja need kiiresti kõrvaldada.

2004. ja 2010. aasta JPAdes kinnitati, et info- ja sidesüsteemid täidavad elutähtsate teenustena ühiskonnas olulisi rolle. Sellepärast peab riigil olema „... pidev ülevaade riigi sidevahendite ja -süsteemide tehnilisest seisukorrast, kriisiolukordades dubleerimise ning turvalise toimimise võimalustest. Riikidevahelise side kindlustamiseks tuleb teha rahvusvahelist koostööd, et tagada elektroonilise side võrkude koostoime ning koordineerida ressursside kasutamist“. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010) Suurema muudatusena on 2017. aasta JPAs sisse toodud elektroonne side kui majandusjulgeoleku osa, sest see edendab majandust ja suurendab selle riskikindlust.

Läti 2019. aasta kontseptsiooni kohaselt iseloomustab riiki piiratud juurdepääs toorainetele ja tootmisressurssidele (sealhulgas rahastamine ja energia) ning väike siseturg. Võttes arvesse majanduse avatust ning orientatsiooni impordile ja ekspordile, reageerib riik kiiresti rahvusvahelistele ja piirkondlikele majandusprotsessidele. Majandusarengut mõjutab ka pidevalt vähenev aktiivne ja tööjõuline elanikkond. Varimajanduse tase on endiselt kõrge, mõjutades seega negatiivselt majandus- ja investeerimiskeskonda ning suurendades veelgi sisepoliitika haavatavust. Ka maksudest kõrvalehoidmine on üks teguritest, mis näitab ühiskonna negatiivset suhtumist valitsuse poliitikasse. Sellise suhtumise muutmine on pikaajaline töö, mis on seotud tasutud maksude ja riigi võime vahel investeerida suuremaid rahasummasid kaitse, piiride turvalisuse, teedetaristu, hariduse, meditsiini ja sotsiaalvaldkonda. Keskmises ajaplaanis mõjutavad Läti majandust eurotsooni vähenev majanduskasv, Venemaa majanduse langus ja kaubanduspiirangud. Pikas ajaplaanis nõuab majandusliku turvalisuse tugevdamine lisategevusi Euroopa ja Põhja-Atlandi turgudel, aga ka kiiresti kasvavatel Aasia ja Ladina-Ameerika turgudel.

Läti majandusliku julgeoleku tugevdamise strateegilised eesmärgid on stabiilse ja prognoositava majanduskeskkonna arendamine, majanduskasvu edendamine, välise ekspordituru mitmekesistamine, alternatiivsete energiaressursside tarnijate pakkumine, tarnijate ja teenindatavate lastiliikide mitmekesistamine. Läti dokumentide põhjal on majandusarengu esmaeesmärk olnud Euroopat läbiva transpordi- ja energiaühtsuse arendamine (vt tabel 3). Üks olulisemaid probleeme puudutab energiajulgeolekut. Maagaasi kasutamine Lätis väheneb jätkuvalt, kuid sõltuvus ainult ühest tarnijast võib potentsiaalselt anda võimaluse tekitada poliitilist ja majanduslikku survet. Nii saab manipuleerida energia hindade ja tingimustega ning soovi korral lõpetada tarne. Selle probleemi lahendamine nõuab tihedat koostööd nii teiste Balti riikide kui ka ELi liikmetega. Sellepärast on Läti jaoks olulised nii põhja- (Eesti, Soome) kui ka lõunapoolsete (Leedu, Poola) riikide areng, mis tagaks suurema energiajulgeoleku. Pikaajalisem eesmärk on saada 100% ulatuses sõltumatuks välistest elektritarnijatest.

Läti majandusjulgeoleku tagamisel on tähtis arendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasid. Riigi fiskaalpoliitikas on oluline vähendada riigieelarve puudujääki ja inflatsiooni. Veel soositakse kõrge lisandväärtusega kaupade tootmist. Energiasõltumatuse tagamiseks peab mitmekesistama energiavarustust ja arendama elektrienergiaühendusi. Lisaks on vaja süsteemselt arendada riigi üldist taristut ja kaitsesüsteeme. Rõhku pannakse ka haridusele, investeerides tööjõu süsteemsesse koolitusse.

Läti majandusarengut mõjutab enim transiidisektor. Läti jaoks on väga oluline tasakaalustada sektorist saadav majanduslik kasu. Võimalikud kaasuvad riskid võivad luua olukorra, kus saadakse veel enam sõltuvaks eraldi kaubatarnijatest. Transiidisektorit saab kasutada ka selleks, et luua Lätile poliitiline ja majanduslik surve, mis tekib, kui peaks lõpetatama riigist läbi kulgev kaubavedu. See võib põhjustada sissetuleku kaotuse ja sektoris töötuse suurenemist. Rõhutatakse veel teedevõrgustiku ja raudtee arendamist nii riigi sees kui ka kogu Baltikumis. See tagaks riikidevahelise terve konkurentsi, mille saavutamiseks peaksid kolm riiki välja töötama ühiseid logistikaprojekte.

Läti riigiasutused peavad jätkama tasakaalustatud majanduse arendamist. Erilist tähelepanu tuleb pöörata varimajanduse vastu võitlemisele ja maksustamisprotsessi parandamisele. Selleks tuleb hinnata süsteemselt maksudest kõrvalehoidumise riske ja kehtestada vastavad kontrollmeetmed. Finantskuritegude ja ettevõtteskeemide tuvastamiseks, uurimiseks ja lahendamiseks on oluline suurendada õiguskaitseasutuste ning korruptsiooni ennetamise ja selle vastu võitlevate asutuste suutlikkust. Samuti on oluline suurendada kohtusüsteemi tõhusust, et saavutada juhtumite kiirem lahendamine. Rahapesu tõkestamiseks on vaja parandada finantssektori järelevalvesuutlikkust.

Läti peab toetama ka energiasäästlike, uute ja keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutuselevõttu ning soodustama töökohtade loomist. Selles kontekstis on kohalike energiaresursside kasutamine väga tähtis, kuna see on riigi majanduskasvu võtmetegur.

Leedu 2002. aasta strateegia kirjeldab, kuidas sel ajal oli riik väga sõltuv ühe riigi energia- ja strateegilistest ressurssidest. Probleemne oli ka liigne võõrkapitali osakaal majanduses, mis ei taganud vabas turumajanduses stabiilsust ega kindlust. Tollal mõjutas julgeolekut erasektori kontroll riikliku julgeoleku jaoks strateegiliselt oluliste sektorite ja objektide üle. Järjest suurenes sotsiaalse ja majandusliku arengu ebahütlus, see tekitas järjest suurema elatustaseme erinevuse eri sotsiaalsete rühmade vahel. Sotsiaalsete rühmade elatustaseme languse tagajärjel kaasnes töötuse suurenemine, mis käivitas samal ajal sotsiaalse ja poliitilise ekstreemismi ning kuritegevuse kasvu.

Majandusjulgeoleku tagamiseks on Leedu kindlaks teinud, millised strateegilised objektid kuuluvad riigile omandiõiguse alusel ja milliste objektide puhul lubatakse era- või väliskapitali osalust, tingimusel, et riik säilitab kontrolliva otsustusõiguse. Üksikul riiklikul või välisriigi investoril ei ole lubatud domineerida ühes või mitmes strateegilise tähtsusega majandussektoris. Ebaselge päritoluga kapitaliga ei ole võimalik riigi majandusse pääseda.

2017. aasta strateegias võeti suund rakendada makromajanduspoliitikat, mille eesmärk on fiskaalne ja rahaline stabiilsus, majanduse jätkusuutlik kasv, ekspordi mitmekesistamine ning finants- ja majanduskriiside ennetamine. Leedu teeb koostööd teiste riikidega, et hoida ära rahapesu, maksudest kõrvalehoidmine (eriti *offshore*-ettevõtete kaudu) ja muuta riigile oluliste asutuste, ettevõtete ning organisatsioonide rahastamist, oodates neilt samas ka läbipaistvat finantsdistsipliini.

Igas strateegias on läbivald mainitud, et soodustatakse majandusjulgeoleku tagamiseks sarnaseid meetmeid, nagu näiteks soodsa ettevõtluskeskkonna loomine, eriti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arenguks ja uuendusteks, välisinvesteeringuteks ja ekspordi mitmekesistamiseks (vt tabel 3). Leedu riik on väga tähtsaks pidanud meetmeid, mis on kavandatud riigi majanduse tugevdamiseks. Sellised meetmed on suunatud stabiilse majanduskasvu tingimuste loomisele, Leedu kodanike kõrgema elukvaliteedi tagamisele ja majanduse konkurentsivõime suurendamisele. Leedu jätkusuutliku majandusarengu tagamisega seotud peamised tegevused on keskendunud sujuvale integreerumisele ELi ühtsesse turgu.

Oluline rõhk dokumentides on pandud riigisisese majanduse tugevdamisele. Selleks tagatakse riiklikult stabiilne fiskaalpoliitika ja makromajanduslikud tingimused. Majandusarengu turgutamiseks tegeletakse riiklikul tasandil investeeringute otsimisega ja soodsa ettevõtluskeskkonna loomisega. Eraldi rõhutatakse väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate toetamist, kes omakorda aitaksid tagada piirkondlikku arengut. Ettevõtjatele on loodud ekspordisoodustused. Riiklikult olulistele ettevõtetele on kehtestatud kohustus tagada oma energiavarud. Sarnaselt Eesti ja Lätiga on ka Leedu eesmärk tagada energiavarustusallikate mitmekesistamine. Oluliseks erinevuseks võrreldes teiste Balti riikidega on Leedu nõue valmistada ette majandust ja transporditaristut ekstreemseteks ja kriitilisteks tingimusteks.

TABEL 3. BALTIKUMI MAJANDUSJULGEOLEKU TAGAMISE MEETMED

EESTI	LÄTI	LEEDU
Euroopa transporditaristu väljaarendamine	Euroopa transporditaristu väljaarendamine	soodsa ettevõtluskeskkonna loomine
ELi energiavõrkudega liitumine	Euroopa energiataristu väljaarendamine	makromajandusliku stabiilsuse tingimuste tagamine
riigisisese energiätõhususe suurendamine	IKT areng	majandusarenguks soodsate investeeringute leidmine
finantssüsteemi õigus- ja järelevõetavate meetmete arendamine	finantssüsteemi õigus- ja järelevõetavate meetmete arendamine	väikese ja keskmise suurusega ettevõtete toetamine, sedakaudu piirkondliku arengu toetamine
terviklik regionaalpoliitika	riigieelarve puudujäägi ja inflatsiooni vähendamine	kohustuslike energiavarude kehtestamine
riigisisese töhusa taristu arendamine	energiavarustuse mitmekesistamine	energiavarustuse allikate mitmekesistamine
kogu riigis avalike teenuste hea kättesaadavuse tagamine	riigisisese töhusa taristu arendamine	majandusliku ja transporditaristu ettevalmistamine kriitilisteks tingimusteks
usaldusväärsed välisinvesteeringud	lisandväärtusega kaupade tootmise soodustamine	ekspordisoodustused
võitlus korruptsiooni, maksupettuste, maksudest kõrvalehoidmise ja maksuparadiiside vastu	kaitstesüsteemide arendamine	
krediitiasutuste makse- ja arveldussüsteemide töökindluse tagamine	tööjõu koolitamine	
ülevaade sidevahenditest ja -süsteemide tehnilisest toimimisest	kontroll varimajanduse üle	
	Baltikumi ühised logistikaprojektid	
	energiasäästlike ja keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutusele võtmine	

TURVALISUS JA PÕHISEADUSLIKU KORRA KAITSE

Järgnevalt tuuakse turvalisuse valdkondade kaupa välja Balti riikide dokumentide sarnaste teemade erinevad käsitused.

ORGANISEERITUD KURITEGEVUS JA KORRUPTSIOON

Eestil on sarnaselt teiste Balti riikidega olulisel kohal korruptsiooni- ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus (vt tabel 4). Lisaks ilmselgetele kaasnevatele kahjudele kahjustab korruptsioon ja organiseeritud kuritegevus ka riigi mainet. 2010. aasta JPA kinnitab, et nende kuriteoliikidega võitlemine vähendab varimajandust ja rahapesu levikut. Korruptsiooni levikut tõkestatakse nii avalikus kui ka erasektoris, pöörates tähelepanu elanikkonna teadlikkuse tõstmisele. Oluline roll on ka süütegude avastamis- ja uurimisvõime arendamisel õiguskaitseasutustes.

2004. aasta JPA järgi on rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus sageli tihedalt seotud nii terroristlike organisatsioonide kui ka massihävitussrelvade levikuga. Seega ohustavad need kuriteoliigid nii Eesti julgeolekut kui ka rahvusvahelist stabiilsust. 2004. aastal võeti sihiks teha enam koostööd Interpoli ja Europoli ning naaberriikidega. Oluline oli luua ka tunnistajakaitse süsteem. Nii 2010. kui ka 2017. aasta JPAs on öeldud, et Eesti eesmärk on „... ennetada rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse mõju, tõkestada ebaseadusliku tulu teenimist ja selle legaliseerimist“. Kui ühiskonnas peaks kasvama rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse mõjuvõim, ohustab see kogu riigi julgeolekut. Sellega kaasneb korruptsioon ja kuritegevuse imbumine poliitikasse, riigiametitesse ja majandusse. ELiga liitumine tingis inimeste vabama liikumise, kuid selle tagajärjel vajab võitlus organiseeritud kuritegevusega suuremat tähelepanu. Seega jätkab Eesti koos teiste ELi liikmesriikidega uute lahenduste väljatöötamist, et nimetatud kuriteoliikidega võidelda.

Läti 2008. aasta riikliku julgeolekupoliitika kontseptsioonis oli seatud eesmärgiks piirata organiseeritud grupeeringute piirideülest koostööd ja nende püüdlusi mõjutada Läti riigisisest majandust. Kuna just organiseeritud kuritegevus tegeleb uimastite ja psühhotroopsete ainete levitamisega, siis julgustatakse ühiskonda nendele seaduserikkumistele kindlalt vastu seisma. Kuigi Läti dokumendis on korruptsiooni küll mainitud, polnud seda siiski põhjalikult käsitletud. Kui korruptsioon on Eesti ja Leedu dokumendis käsitletud eraldi teemana ja valdavalt organiseeritud kuritegevuse kontekstis, siis Läti käsitleb korruptsiooni majanduskeskkonna kontekstis.

Leedu 2002. aasta kui ka 2017. aasta riiklik julgeolekustrateegia kirjeldab korrupsiooni kui avalikus sektoris, majanduses ja erasektoris esinevat nähtust, mis ohustab iga kodanikku, õhnestades nende usaldust seadusandluse ja demokraatia vastu. Lisaks vähendab see välisinvestorite soovi riiki investeerida. Korrupsiooniga võitlemiseks rakendatavad meetmed keskenduvad läbipaistvuse ja vastutuse suurendamisele avalikus sektoris, õigusloomeprotsessi ja otsuste avalikustamisele, tarbetute regulatsioonide kaotamisele, korrupsioonikuritegude uurimisele ja sanktsioonide kehtestamise vahendite täiustamisele.

Rahvusvahelise mõõtmega organiseeritud kuritegevuse peamisteks tegevusaladeks on: inimkaubandus, salakaubavedu, uimasti- ja relvakaubandus, strateegiliste kaupadega hangeldamine, rahapesu, illegaalne immigratsioon, küberkuriteod ja muud taolised kuriteoliigid. Organiseeritud kuritegevuse levik riiklikku majandusse ja finantssektorisse ohustab otseselt avalikku julgeolekut ning mõjutab samas negatiivselt riigi majandust ja poliitilist elu. Põhiline viis organiseeritud grupeeringutega võitlemiseks on arendada ELi liikmesriikidega koostööd ja suurendada ELi välispiiri valvamise võimekust.

TABEL 4. BALTI RIIKIDE ORGANISEERITUD KURITEGEVUSE JA KORRUPTSIOONIVASTASED MEETMED

EESTI	LÄTI	LEEDU
elanikkonna korrupsioonialase teadlikkuse tõstmine	elanikkonna organiseeritud kuritegevuse alase teadlikkuse tõstmine	avaliku sektori läbipaistvuse suurendamine
organiseeritud kuritegevuse vastaseks võitluseks uute tehniliste lahenduste väljatöötamine		õigusloomeprotsesside otsuste avaldamine
rahvusvahelise ametialase koostöö suurendamine		tarbetute regulatsioonide kaotamine
tunnistajakaitse süsteemi väljatöötamine		organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus koostöös EL liikmetega
		ELi välispiiri valvamise võimekuse suurendamine

TERRORISM

Eesti ohuhinnangute järgi on terrorismi ja sellega seotud kuritegelike organisatsioonide tegevuse ulatus ning koordineeritus 2004. aastast alates kasvanud (Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, 2004). Valdavalt levivad need nähtused aladel, kus on puudulik või nõrk riiklik julgeolek, korrakaitse ja õigusriik. Terrorismiohu likvideerimine ja leevendamine nõuab NATO ja ELi liikmesriikide tihedat ning tõhusat koostööd. Eesti osaleb võetud kohustuste täitmises vastavalt oma võimekusele, kuid teeb seda järjekindlalt ning toetab kõiki tegevusi, mis hoiavad ära mis tahes vormis terrorismi ja tõkestavad selle levikut (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010). Eesti täidab kõiki „... terrorismi vastu suunatud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone ning on kõigi esmatähtsate rahvusvaheliste terrorismivastaste konventsioonide osaline”. Eesmärk on ka likvideerida rahvusvahelise terrorismi võimalikud rahastamisallikad ning tegutsetakse selle nimel, et massihävitusrelvad ei satuks terroristide kätte. (Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, 2004)

Erilist tähelepanu nõuab radikaliseerumise vältimine, terrorismi rahastamise ärahoidmine, keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste, tuuma- ja lõhkeainetega kaasneva võiva terrorismiohu tõkestamine ning suure rünnakuriskiga isikute ja objektide kaitse (vt tabel

5) (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010). 2017. aasta dokument kirjeldab aga juba, et radikaliseerumise vastukaaluks tuleb suurendada ja tugevdada ühiskonna ühtsust. Peamised meetmed selleks on lõimumine, kohanemine, kaasamine, strateegiline kommunikatsioon ja elanikkonna psühholoogiline kaitse.

Lätis kajastati rände ja terrorismi temaatikat sisulisemalt 2019. aasta julgeolekukontseptsioonis. Nii on ka kõige uuemad arusaamad ning meetmed esindatud just Läti dokumendis. Põhiline probleem tuleneb kõnealuse dokumendi järgi sellest, et alates Iraagi ja Süüria sõja algusest on Euroopast lahkunud nendesse piirkondadesse võitlema 4000-6000 isikut. Samas rõhutatakse, et Lätis pole senini teada ühtegi isikut, grupeeringut ega organisatsiooni, kes sooviks korraldada ideoloogiast lähtuvaid terrorirünnakuid. Siiski on olemas isikuid, kes on väljendanud soovi liituda Süüria ja Iraagi islamistlike rühmitustega. Peamised riskid, mis on seotud islamistlike rühmitustega liitujatega, on tingitud asjaolust, et need inimesed saavad treeninglaagrites praktilist ja ideoloogilist laadi koolitust. Selliseid oskusi ja teadmisi saab kasutada terrorirünnaku kavandamiseks Euroopa riikides, kust need isikud pärit on.

Seega on Läti seadnud oma vastutavatele ametkondadele ülesandeks koostada pagulaste ja varjupaigataotlejate profileerimiseks vajalik kord (vt tabel 5). See võimaldab takistada ebasobivate isikute (eriti nende, kes tulevad terrorismiohuga riikidest) sisenemist Läti Vabariiki ja seal viibimist. Lisaks tuleb tagada aktiivne teabevahetus teiste riikide ja nende vastutavate institutsioonidega pagulastega seotud küsimustes.

Radikaliseerumisohu ennetavaks tegevuseks tuleb tugevdada õiguskaitseasutuste suutlikkust tuvastada radikaliseerumise ohte. Need asutused peavad tegema koostööd valitsusväliste organisatsioonidega varajase hoiatussüsteemi ja radikaliseerumise ennetamise mehhanismide väljatöötamiseks. Toonitatakse ka, et terrorismivastases võitluses on oluline saata NATO ja ELi kaudu kriisipiirkondadesse esindajaid, kes saaksid tutvuda kohapealsete vastumeetmetega. Lisaks on väga oluline roll regionaalsel koostööl, et ühtlustada terroriohu korral tegevuskavad. Kuid peamine roll nendes jõupingutustes on ühiskonnal. Radikaliseerumisohu vähendamiseks on väga tähtis ühiskonda harida – edendada mõistmist, et äärmuslus on tõsine oht kodanikuühiskonnale ja selle ühtsusele, aga ka riigi julgeolekule üldiselt.

Leedu dokumentides eristatakse poliitilist radikaliseerumist ja ekstremismi. Nende vahendusel kasutakse sündi poliitiliste või ideoloogiliste eesmärkide saavutamiseks. Eesmärkideks võivad olla nii sotsiaalsed konfliktid, etniliste ebakõlade ja rahutuste õhutamise kui ka üldine võimu saavutamine. Selliseid ideoloogiaid iseloomustab radikaalsete ja vihkavate sõnumite levitamine ebaseaduslike vahenditega, mis sageli sisaldavad ühiskonna teatud rühmi diskrimineerivaid vaateid.

2002. aasta dokumendis tuuakse välja, et kuigi riik pole enamasti rände sihtriik, põhjustab kontrollimatu rände võimalus teoreetiliselt julgeolekule siiski hulga probleeme. Nii on ka peetud oluliseks osaleda rahvusvahelise kogukonnaga terrorismivastases võitluses (vt tabel 5). Tõllal seati ka eesmärgiks töötada välja terrorismi puudutavad õigusaktid, võidelda terrorismi rahastamise vastu, tugevdada terrorismivastast luuret ja olla pidevalt valmis tegelema terroriaktidest põhjustatud kriisiolukordade likvideerimisega. 2012. aasta strateegias arvestatakse juba võimalusega, et Leedu ise võib sattuda terrorirünnaku alla. Samuti on võimalik, et rünnatakse isikuid, kes võtavad kas tsiviil- või militaarmisioonides osa rahvusvahelistest operatsioonidest. 2017. aasta strateegias toodi ära põhilised radikaliseerumis- ja terrorismivastased meetmed, milleks on radikaliseerumiselmin-gute tuvastamine ja asutustevahelise infovahetuse parandamine.

TABEL 5. BALTIKUMI TERRORISMIVASTASED MEETMED

EESTI	LÄTI	LEEDU
terrorismi rahastamise ärahoidmine	pagulaste ja varjupaigataotlejate profileerimissüsteem	võitlus terrorismirahastuse vastu
massihävitusrelvade leviku tõkestamine	õiguskaitseasutuste suutlikkus tuvastada radikaliseerumist	terrorismivastase luure tugevdamine
suure rünnakuriskiga isikute ja objektide kaitse	NATO ja ELi struktuuride kaudu kriisipiirkondade abistamine	valmisolek tegeleda terroriaktidest tulenevate kriisiolukordadega
ühiskonna ühtsuse ja kerksuse suurendamine	terroriohu tegevuskavade alane regionaalne koostöö	radikaliseerumisilmingute tuvastamine
	ühiskonna teadlikkuse tõstmine radikaliseerumise ohtudest	asutustevahelise infovahetuse parandamine

POLITSEI JA PIIRIVALVE

Eesti turvalisuse aluseks on põhiseaduslik kord ja toimiv õigusriik. 2017. aasta JPA kohaselt võib ebapiisav siseturvalisus põhjustada väliste julgeolekuohtude võimendumise. Ühiskondlikku turvalisust tugevdab kogukondlik sidusus, mistõttu kaasatakse turvalisuse tagamiseks üha enam kogukonnaliikmeid (vt tabel 6). Oluline on pöörata tähelepanu ka siseturvalisusega tegelevate ametkondade ajakohase töökeskkonna arendamisele ja sealsete töötajate motiveeritusele. Nii pööratakse enam tähelepanu ka tänapäevastele info- tehnoloogilistele lahendustele ja infoturbemeetmetele. 2010. aasta JPA järgi rakendatakse Schengeni õigusruumi sisepiiridel alalise piirikontrolli puudumisel ebaseadusliku rände ja piiriülese kuritegevuse tõkestamiseks kompensatsioonimeetmeid. Euroopa Liidu välispiiri valve tõhustamine nõuab nii tehnilise valvamise parandamist, uute elektroonsete kontrollimeetmete kasutusele võtmist kui ka ametkondade muutmist (Julgeolekupoliitika alused, 2017). Merealade valve tagatakse tsiviil-militaarkoostöö arendamisega.

Läti 2019. aasta kontseptsioonis kinnitati, et riigi julgeolekuasutused, seadusi kaitsvad institutsioonid ja piirivalve vastutavad otseselt Läti Vabariigi põhiseaduses kehtestatud põhiväärtuste kaitse eest. Need väärtused hõlmavad riigi iseseisvust, demokraatlikku süsteemi, territoriaalset terviklikkust ja riigi sisejulgeolekut. Siseturvalisuse kontekstis on oluline, et neil asutustel oleks professionaalne arusaam muutustest rahvusvahelises keskkonnas ja nende muutuste üldisest mõjust riigi julgeolekule. Samad asutused peavad suutma reageerida aja- ja asjakohaselt eri tüüpi ohuolukordadele ning nende suutlikkus peab tulevikus veelgi tõusma.

2008. aasta riikliku julgeoleku kontseptsiooni kohaselt on riigi iseseisvuse ja julgeoleku tagamisel esmatähtis roll piirivalvel. 2019. a kontseptsioonis on märgitud, et riigipiiri julgeoleku- ja kaitsevõimet tuleb tugevdada, sest Läti on ühtlasti ELi ja NATO välispiir ning sisserändetee. Põhilised riskid, mis on tingitud ebapiisavast piirivalvest, on ebaseaduslik piiriületus ja salakaubavedu, relvade, narkootiliste ja radioaktiivsete ainete ebaseaduslik import ning nende edasine liikumine teistesse ELi liikmesriikidesse. Lisaks rändele on piirikontrollil tähtis roll epideemia- ja episootiaohu ennetamises. Eelnimetatud riskide ennetamisel on oluline, et piirivalvurid teeksid koostööd riigiasutustega. 2008. aasta dokumendis on märgitud, et senine rahvusvaheline koostöö oli suunatud ebaseadusliku rände vähendamisele ja ärahoidmisele. Siis selgus aga, et tulemuslikum on rakendada abinõusid, mis püüaksid lahendada migrantide päritoluriikides rännet põhjustavaid probleeme.

2008. aastal algava perioodi ohtude maandamise meetmed keskendusid Läti puhul valdavalt piirihaldusele. Vajalik oli ajakohastada sisserändeteenuseid ja parandada nende kvaliteeti töötajate arvu suurendamise ja haridustaseme tõstmise abil. ELi sisese piirikontrolli puudumine on tekitanud vajaduse võtta kasutusele kompensatsioonimeetmed, mis aitaksid kontrollida riigis rände protsesse ja tagada ELi välispiiride turvalisus. Piirihalduse tõhustamiseks on vajalik tugevdada praktilist koostööd ELi liikmesriikide vahel, eriti võitluses piiriülese organiseeritud kuritegevuse vastu. Kolmandate riikidega on oluline arendada rände ja varjupaikadega seotud koostööd. Erilist tähelepanu on Läti pööranud inimkaubanduse vastu võitlemisele ja inimkaubanduse ennetamisele.

Peale piirivalve võimekuse tõstmise tuleb arendada ka politseid. 2019. aasta kontseptsioon rõhutab, et politsei tegevust tuleb täiustada ja korraldada tõhusamat väljaõpet, mis tagaks kriisi või suurema riikliku ohu korral kiire reageerimise. Selleks et politseiametnikel oleks ohu korral juurdepääs kõikidele Läti elanikele, on oluline jätkata politsei ja ühiskonna koostööd.

2019. aasta kontseptsiooni oluliseks erijooneks on väide, et suur oht riigi julgeolekule tuleneb kohalikest noortest lätlastest, kes soovivad osaleda Läti rahvuslike huve kahjustavates tegevustes. Sellise tegevuse piiramiseks võttis seim 2015. aastal vastu kriminaalseaduse muudatused, millega kehtestatakse inimestele kriminaalvastutus ebaseaduslikus relvakonfliktis osalemise, relvastatud konflikti rahastamise, samuti teiste inimeste värbamise, väljaõppe ja konfliktipiirkonda relvastuse saatmise eest. Eriti tähtsaks peetakse piirata laste ja noorte osalemist teistes riikides asuvates sõjaväe väljaõppelaagrites.

Leedu 2017. aasta riikliku julgeolekustrateegia eesmärk on tugevdada riigisisest avalikku julgeolekut. Selleks arendatakse tõhusat ametkondadevahelist koostööd. Uue perioodi põhilised ohud tulenevad valdavalt organiseeritud kuritegevusest ja seetõttu läheb ka suurem rõhuasetus nende avastamisele ning nende tegevuse ennetamisele. Organiseeritud kuritegevus on ka riiklikuks ohuks juhul, kui tehakse koostööd võõrriikide luureametnike ja terroristlike rühmitustega.

Oluliseks peetakse tagada ELi välispiiri⁴ usaldusväärne kaitse ja eesmärk on tugevdada ebaseadusliku rände ennetamist ja kontrolli. Pidevalt ollakse valmis taastama ajutist piirikontrolli ELi riikidega. Piiriülese kuritegevusega võitlemiseks peetakse tähtsaks asjakohaste ametiasutuste ajakohast väljaõpet. Selleks on vajalik ka pidev eri riikide partnerasutuste koostöö ja investeeringud tänapäevasesse tehnoloogiasse.

---

⁴ Leedu idapiir on Valgevene ja läänepiir Venemaaga.

TABEL 6. BALTIKUMI TURVALISUSE TAGAMISE MEETMED

EESTI	LÄTI	LEEDU
piirivalves tehnilise valvamise parandamine	riigipiiri julgeoleku ja kaitsevõime tagamine	piirivalve arendamine ja tugevdamine
uute elektroonsete kontrollimeetmete kasutuselevõtt	sisserändeteenuste ajakohastamine	piiriülese kuritegevusega tegelevate ametnike ajakohane väljaõpe
	riigisisene rändeprotsesside kontroll	pidev eri riikide partnerasutuste koostöö
	Eli liikmete praktilise koostöö tugevdamine	investeeringud tänapäevasesse piirivalvetehnoloogiasse
	rände- ja varjupaigalase koostöö arendamine kolmandate riikidega	
	inimkaubandusvastane võitlus ja ennetus	
	kriminaalseaduse täiendus ebaseaduslikus konfliktis osalemise kohta	
	politsei väljaõppe täiustamine kriisisituatsioonides toimimiseks	
	politsei ja elanikkonna hea suhtluse tagamine	

JULGEOLEKUASUTUSED

Eesti julgeolekuasutuste tegevuse eesmärk on tagada riigi julgeolek ja põhiseadusliku korra püsimine. Selleks arendatakse pidevalt julgeolekuasutusi ja suurendatakse ennetustegevuse osatähtsust. Julgeolekuasutuste tegevuses kasutatakse mittesõjalisi ennetavaid vahendeid, nagu asjakohase teabe kogumine ja töötlemine vaenuliku luure- ja mõjutustegevuse kohta. Kaitsepolitsei tegeleb riigi vastu suunatud luuretegevuse tõkestamise, riigisaladuse kaitse ning terrorismi- ja korrupsioonivastase võitlusega. Välisluureamet kogub riigile välis-, majandus- ja kaitsepoliitika kujundamiseks vajalikku teavet, mis käsitleb välisriike, -tegereid ja -tegevust. Lisaks toimub vastuluure riigi välisesinduste ja väljaspool riigi territooriumi asuvate kaitseväeüksuste kaitseks. Samuti koordineeritakse ja korraldatakse elektrooniliseks teabeturbeks kehtestatud nõuete täitmist. (Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, 2004; Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010)

Läti 2008. aasta kontseptsioonis öeldakse, et eesmärk on suurendada luure ja vastuluure võimekust ning tõhustada vastavate ametkondade koostööd partnerriikidega. 2019. aasta kontseptsioonis põhjendatakse pikemalt luurevõimekuse arendamise vajalikkust. Nimelt kinnitatakse, et võõrriikide eriteenistuste tegevus on laiemale riiklikule julgeolekule üheks suuremaks ohuks. Oht võib olla nii poliitilisele, majanduslikule, ühiskondlikule kui ka militaarsfäärile. Geopoliitilise eripära tõttu on suurimaks väljakutseks Venemaa eriteenistused, kes koguvad avalikust informatsioonist materjali ja rakendavad ka nn aktiivmeetmeid, et mõjutada Läti, NATO ja ELi otsustusprotsesse. Selle tarvis kasutatakse kontrollitud isikuid nii massimeedias, riigi- ja kohalikes omavalitsusasutustes kui ka poliitilises, majanduslikus ja äriruumis. Aina enam kasutatakse virtuaalruumi ja sotsiaalvõrgustikke, sest need võimaldavad tegutseda distantstilt. Läti strateegiline eesmärk on rakendada eriteenistuste vastu ennetavaid meetmeid, et nende tegevus ei saaks kahjustada ei Läti, ELi ega NATO huve. Selle tarvis on Läti pikaajaline esmaeesmärk süsteemselt tugevdada ja arendada oma julgeolekuasutuste võimekust (vt tabel 7). Suurt tähelepanu tuleb pöörata personalivalikule ja regulaarsele väljaõppele, uute tehnoloogiate ja lahenduste juurutamisele, samuti meetodite täiustamisele ja igapäevase operatiivse ja analüütilise töö efektiivsuse tõstmisele. Erilist tähelepanu tuleb pöörata uute selliste luurevahendite väljaselgitamisele, mis tagavad salastatud ja riikliku tähtsusega side turvalisuse. Samuti tuleb süsteemselt kontrollida eri riigiasutuste füüsilisi objekte, et need vastaksid ajakohastele turvanõuetele. Läti kaitsepolitsei ja muud vastutavad asutused peavad jätkama süsteemset ja sihispärast tööd, et vältida tähtajaliste elamislubade programmi kasutamist riiklikku julgeolekut ohustavate tegevuste jaoks. Samal ajal peab jälgima tähtajalise elamisluba juba saanud isikuid, et kontrollida nende tegevuse vastavust elamisloa taotlusel märgituga.

Leedu strateegiates on mitmes kohas juttu Venemaa eriteenistuste probleemsest tegevusest. Nende tegevust iseloomustab nii traditsiooniliste ja tavapäraste meetodite kui ka uute tehnoloogiate kasutamine. Venemaa eriteenistused kasutavad eri meetodeid ja tehnoloogiaid teabe hankimiseks, kompromisside tegemiseks ja sõjaliste võimete, poliitiliste

protsesside ning muude sotsiaal-majanduslike eluvaldkondade mõjutamiseks. Leedu kinnitab, et riigisaladuste lekkimine ohustab lisaks julgeolekule ka nende rahvusvahelist usaldusväärust. Nende ohtude vältimiseks tegeletakse süsteemselt julgeoleku ja riigisaladuste kaitse tugevdamise ning arendamisega. Erilist tähelepanu pööratakse riigisaladuste ja tundlike info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatega kokkupuutuvate inimeste taustakontrollile.

TABEL 7. BALTIKUMI JULGEOLEKUASUTUSTE ENNETAVAD MEETMED

EESTI	LÄTI	LEEDU
julgeolekuasutuste arendamine	julgeolekuasutuste arendamine	julgeolekuasutuste arendamine
	julgeolekuasutuste rahvusvahelise koostöö suurendamine	riigisaladuse kaitse tugevdamine
	uute luurevahendite väljaselgitamine	
	riigisaladuste turvanõuetele vastavuse süsteemne kontrollimine	
	tähtajaliste elamislubade õiguspärase kasutamise jälgimine	

JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Balti riikide dokumentide analüüsimisel tuleb arvestada erisust, et Läti ja Leedu on oma dokumentides esitanud ka riigi sõjalise poole ülesanded ning planeeritud lahendused. Eestis on selleks eraldi riigikaitse arengukava. See võis olla põhjus, miks Läti ja Leedu dokumentides ei olnud paljusid sisejulgeolekut puudutavaid teemasid Eestiga sarnase põhjalikkusega kirjeldatud. Lisaks peab arvestama ka dokumentide vormistamise eripärasid. Eesti dokumentide ülesehitus on küll üldsõnaline, kuid see-eest ülevaatlik. Näiteks julgeolekukeskkonna kirjeldamisel pühendatakse igale ohule eraldi lõik, mis annab teemast piisava arusaama. Kuid Läti dokumentide eripäraks on kasutada narratiivset vormi ja esitada põhjalikult riigi ideoloogilisi seisukohti. Näiteks on viimase, 2019. aasta kontseptsioonis antud põhjalik ülevaade (ca 2 lk) Venemaa viimase kümnendi tegemistest ja nende mõjust nii Läti kui ka Euroopa üldisele ohutasemele. Vastukaaluks esitatakse Leedu dokumentides ohud ja tegevussuunad väga lühidalt loetelu vormis. Seega on ka üldistusaste riikide võrdluses väga erinev. Nii võivad otsesed võrdlused olla meelevaldsed, sest osa teemadest või julgeolekukeskkonna ohud võivad olla tekstis implitsiitselt või väljendatud hoopis teiste valdkondade teemaarenduste juures.

Kindlalt saab väita, et on julgeolekuohte, mis on ühised kogu Baltikumis. Nendeks on näiteks organiseeritud kuritegevus, korrupsioon, terrorism, massihävitusrelvade levik ja võõrriikide eriteenistuste luure. Ohud võivad olla dokumentides välja toodud eri perioodide lõikes. Nimelt on valdav osa ohte olnud iga riigi eri perioodi dokumentides mainitud, kuid pole vastavale riigile teadaoleval põhjusel enam järgmisesse dokumenti edasi kandunud.

Dokumentide analüüsist selgusid ka riikidevahelised erinevused, millest mõne põhjal tehakse siinkohal üldisemaid ettepanekuid.

EESTI

- Erinevalt teistest Balti riikidest oli ainult Eesti 2004. aasta dokumendis keskkonnanohu juures mainitud GMO päritolu ja kasutusviisi seire.
- Kõik Balti riigid peavad rahvusvahelist julgeolekualast koostööd tähtsaks. Eestit eristab teistest seatud eesmärk leida rahvusvahelistele probleemidele lahendusi, mis oleksid kasulikud ka teistele riikidele.
- Terrorismi ja radikaliseerumise kontekstis on oluliseks maandamismeetmeks ühiskonna psühholoogiline kaitse ja strateegiline kommunikatsioon. Sisuliselt on tegemist ühiskonna kerksuse kontseptsiooniga, mis on tervikliku käsitlusena puudu nii Läti kui ka Leedu dokumentides.

LÄTI

- Läti on selgelt seadnud eesmärgiks osaleda võimalikult aktiivselt rahusvaheliste organisatsioonide töös. Nii kompenseeritakse riigi väiksust ja ollakse võimeline osalema oma riigi jaoks oluliste julgeolekupoliitiliste otsuste langetamisel.
- Ainsana Balti riikide hulgas on Läti pidanud oluliseks hoida elanikkonna ja korrakaitseametnike väga häid suhteid, et tagada kriisiolukordades vastastikune sujuv suhtlus.
- Oluliseks peetakse stabiliseerida Ukraina kriisi ja aidata arendada seal demokraatlikke väärtusi.
- Läti peab tähtsaks investeerida kvaliteetse tööjõu koolitamisesse. Eesti 2004. aasta JPA mainis küll selle olulisust, kuid hilisemates dokumentides on see teema puudu. Ka Leedu dokumentides ei ole seda teemat esitatud. Arvestades, et sotsiaalne stabiilsus ja jätkusuutlikkus on iga riigi jaoks oluline, tehakse ettepanek võtta tööjõu pidevat ajakohast arendamist kui osa riigi julgeolekupoliitikast.

LEEDU

- Riigi jaoks on äärmiselt oluline liita kogu energiataristu Euroopaga.
- Oma geograafilise asendi tõttu rõhutab Leedu, et on vajalik pöörata aktiivset tähelepanu ka Valgevenele, kuna sealsed probleemid on salakaubavedu, sotsiaalmajanduslik ning keskkondlik ebastabiilsus. Arvestades, et see on peale Venemaa nii Eesti kui ka Läti jaoks kõige lähem mittelänelik riik, peaks sealne tegevus olema ka meile enam oluline ja sealse arengu toetamine praegusest tähtsam.
- Leedu erisuseks on majandusjulgeoleku tagamiseks ühe riigisisese või välisinvestori domineerimise piiramine strateegilise tähtsusega majandussektoris.

ÜHTSED SOOVITUSED BALTI RIIKIDELE

- Leedu eeskujul võib soovitada Eestile ja Lätile pidada sisserändajatega ühenduse hoidmist riiklikult oluliseks. Kogu Baltikumis on elanikke vähe⁵, mistõttu võiks julgustada kodanikke riiki tagasi pöörduma. Oluline on julgustada sisserändajaid säilitama oma identiteeti ja pidama ka kultuurilist sidet koduriikidega. „Välispoliitika arengukava 2030” küll viitab sellele, kuid julgeoleku kontekstis on oluline ka kodanike arv ja kultuuri säilitamine, mistõttu võiks see olla märgitud ka JPAs.
- Leedu jaoks on oluline osaleda idapartnerlusprogrammis, arendades koostööd Armeenias, Aserbaidžaanis, Valgevenes, Gruusias, Moldovas ja Ukrainas. Idapartnerlusprogrammis aktiivset osalemist saab soovitada ka teistele Balti riikidele, kes on mõlemad üldsõnaliselt maininud lääneliku maailmakorra säilitamise olulisust. Neid vaateid saab toetada ja huvilistele oma teadmisi ja oskusi pakkuda.
- Läti eeskujul võib soovitada Eestile ja Leedule väljendada edasistes dokumentides selgemalt oma toetust Ukrainale. Kuigi Ukraina kriis sai alguse juba 2013.

---

⁵ Eestis ~1,33 mln, Lätis ~1,92 mln, Leedus ~2,8 mln.

aastal, on nii Eesti kui ka Leedu 2017. aasta strateegiates jäetud see suurema tähelepanuta. Kuna Venemaa tegevus Ukrainas ja Euroopa reaktsioon sellele on olulised ka Eestile ja Leedule, on ettepanek pidada sealse kriisi stabiliseerimist ka meile riiklikult oluliseks ja võimalusel leida viise, mis aitaksid sealset olukorda stabiliseerida või lahendada.

- Läti eeskujul saab soovitada teistele Balti riikidele pidada oluliseks arendada riikliku kiirreageerimise ja meditsiinilise toe üksuseid, millega toetada rahvusvahelisi operatsioone. Ettepanek tugineb Eesti ja Leedu kinnitusele, et rahvusvaheline koostöö ja liitlaste abistamine on tähtis ja riikliku julgeoleku üks osa.
- Eesti eripäraks on kaitsta inimõigusi ka virtuaalruumis. Arvestades ühiskonna aina kasvavat seotust virtuaalmaailmaga, saab soovitada ka teistele Balti riikidele pöörata eraldi tähelepanu inimõiguste kaitsele virtuaalruumis.
- Eesti eeskujul saab Lätile ja Leedule soovitada arendada välja ühiskonna psühholoogiliseks kaitseks kerksuse kontseptsioon, mis hõlmab mitmeid julgeolekut tagavaid meetmeid.

Kindel on, et igal riigil on üksteise kogemustest ja arusaamadest õppida. Siinne ülevaade osutab huvilistele kätte võimalikud õppimis- ja arenduskohad. Balti riikide julgeolekupoliitikast huvitatud isikud saavad võrrelda riikide erinevaid julgeolekuprobleeme, nende maandamiseks planeeritud meetmeid ning teha nende põhjal järeldusi.

KASUTATUD ALLIKAD

Riigikogu, 2004. *Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused. Resolutsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/773389> [Kasutatud 10.04.2020]

Riigikogu, 2010. *Eesti julgeolekupoliitika alused. Resolutsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA_2010.pdf [Kasutatud 10.04.2020]

Riigikogu, 2017. *Julgeolekupoliitika alused. Resolutsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/2017.05.31_jpa_riigikogu.pdf [Kasutatud 10.04.2020]

Saeima, 2008. *The National Security Concept. Resolution*. Latvia. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/2008_nd_en.pdf [Kasutatud 10.04.2020]

Saeima, 2019. *The National Security Concept. Resolution*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/NDK_ENG_final.pdf [Kasutatud 10.04.2020]

Seimas, 2002. *National Security Strategy. Resolution*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.files.ethz.ch/isn/156885/LithuaniaNationalSecurity-2002.pdf> [Kasutatud 10.04.2020]

Seimas, 2012. *National Security Strategy. Resolution*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.files.ethz.ch/isn/156893/Lithuania%20-%20NATIONAL%20SECURITY%20STRATEGY.pdf> [Kasutatud 10.04.2020]

Seimas, 2017. *National Security Strategy. Resolution*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kam.lt/download/57457/2017-nacsaugstrategijaen.pdf> [Kasutatud 10.04.2020]

LISA 1. EESTI JULGEOLEKUKESKKONDA OHUSTAVAD TEGURID⁶

JULGEOLEKUPOLIITIKA ALUSED 2004	JULGEOLEKUPOLIITIKA ALUSED 2010	JULGEOLEKUPOLIITIKA ALUSED 2017
terrorism	terrorism	terrorism
organiseeritud kuritegevus	organiseeritud kuritegevus	organiseeritud kuritegevus
infotehnoloogilised ohud	infotehnoloogilised ohud (küberrünnakud ja infooperatsioonid)	infotehnoloogilised ohud (küberrünnakud ja infoopsid, sõltuvad e-residendid)
majanduslikud ohud	globaalse majanduskeskonna ebastabiilsus	majanduslikud ohud
sotsiaalsed ohud	rahvastiku juurdekasv, ressursside nappus	ebaühtlane regionaalne areng (sh sotsiaalne ebavõrdsus)
kontrollimatu areng maailmas ja rahvusvahelised kriisid	piirkondlike kriiside võimendumine	-
-	koostöövormide muutumine – Lääne vähenev võim	lääne väärtusruumi võim on vähenemas
-	asümmeetrilised ohud	asümmeetrilised ohud
-	sõjaline rünnak Eesti vastu ebatõenäoline	sõjaline löök Eesti vastu pole välistatud, selle ärahoidmiseks on vaja NATO kollektiivset heidutust
inimtegevusest ja loodusjõududest tingitud ohud	valitsemissõimevad riigid	loodusõnnetused, keskkonnareostus, nakkushaigused
sõjalist laadi kriisid regioonis	konkurents energiaressursside pärast	narkootikumide levik
sihipärane territooriumi rikkumine	relvastuskontrolli ja desarmeerimise puudulikkus	üleilmastumine
eriteenistuste tegevus		rändevoode e migratsiooni mõju
		Venemaa aktiivsem agressiivsus
		poliitiline radikaliseerumine ja polariseerumine

⁶ Tabeli esimene pool on perioodide lõikes võrreldav, näidates edasi kanduvaid ohuhinnanguid.

LISA 2. LÄTI JULGEOLEKUKESKKONDA OHUSTAVAD TEGURID

LÄTI RIIKLIK JULGEOLEKU KONTSEPTSIOON 2008	LÄTI RIIKLIK JULGEOLEKU KONTSEPTSIOON 2019
terrorisim	hübriidohud Venemaa poolt:
massihävitusrelvade levik	majandussanktsioonid
kliimamuutus	energiatarne peatamine
keskkonnaohud	humanitaarne mõjutamine
küberterrorisim	propaganda
luuretegevus Läti territooriumil: poliitiline, majanduslik ja sõjaline luure	psühholoogiline mõjutamine
	küberrünnakud
	agressiivsed mõjutusagendid
	jälitus- ja julgeolekuagenteuurid
	rahu-kriis-sõda metoodika
	NATOt ohustavad infooperatsioonid
	Lähis-Ida ebastabiilsus, pidev kasvav oht:
	migrantide tulv
	massihävitusrelvade levik
	terrorismiohu kasv
	võõrvõitleja fenomen

LISA 3. LEEDU JULGEOLEKUKESKKONDA OHUSTAVAD TEGURID

LEEDU RIIKLIK JULGEOLEKUKESTRATEEGIA 2002	LEEDU RIIKLIK JULGEOLEKUKESTRATEEGIA 2012	LEEDU RIIKLIK JULGEOLEKUKESTRATEEGIA 2017
organiseeritud kuritegevus	rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus	organiseeritud kuritegevus
terrorism, radikaalsete ideoloogiate, usundite jms levimine	rahvusvaheline terrorism	terrorism, ekstremism, radikaliseerumine
korruptsioon	korruptsioon	korruptsioon
sotsiaalne ebavõrdsus, sotsiaalsed ja majanduslikud lõhed	ebaühtlane sotsiaal-majanduslik areng	sotsiaalne/regionaalne eraldatus, vaesus
majanduslik sõltuvus, kriitilise taristu ebastabiilne toimimine, energiasõltuvus	majanduslik haavatavus, majanduslik ja energiasõltuvus	majanduslik ja energiajulgeolek, majanduslik sõltuvus
sõjalise võimekuse demonstreerimine piiri lähedal	regioonis naaberriiigi jõudemonstratsioonid	konventsionaalne sõjaline oht
massihävitusrelvad	massihävitusrelvad	-
luure	-	tsiviil- ja militaarluure
-	globaalne ja regionaalne ebastabiilsus	regionaalne ja globaalne ebastabiilsus
-	tuumaenergia arendamine regioonis	ebaturvalised tuumaprojektid
-	kriisilukorrad (riigi, majanduslikul, sotsiaalsel või tehnilisel tasandil)	hädaolukord rahvuslikul ja rahvusvahelisel tasandil
-	inforünnakud	infoohud
-	küberrünnakud	küberohud
-	väärtuskriis	väärtuskriis
-	Euro-Atlandi kommuuni nõrgenemine	oht Euro-Atlandi koostöö ühtsusele
relvade levik	võõrriikide lõhestustegevus	demograafiline kriis
illegaalne immigratsioon	pikaegne mõju üleilmsele majandusele ja finantskriis	
epideemiad	kliimamuutuste varjatud mõjud	
globaliseerumisvastased liikumised	kuritegevus ja varimajandus	
tööstusõnnetused	riigisaladuste kaotamine/avaldamine	
narkootikumide levik	ebapiisav kaitserahastus	
	poliitiline radikaliseerumine ja ekstremism	
	rahvatervise halvenemine	

ÜLEVAATES ON KATEGOORIADE KAUPA VÄLJA TOODUD EESTI, LÄTI JA LEEDU RIIKLIKUD JULGEOLEKUT MÕJUTAVAD TEGEVUSSUUNAD JA OHTUDE MAANDAMISMEETMED.

Selleks on temaatilise analüüsi abil uuritud kolme Balti riigi julgeolekupoliitika strateegilisi dokumente: „Eesti julgeolekupoliitika alused” (2004, 2010, 2017), „Läti riiklik julgeoleku kontseptsioon” (2008, 2019) ja „Leedu riiklik julgeolekustrateegia” (2002, 2012, 2017). Siinse uuringu alusel on võimalik teha edasisi uuringuid ja täpsemaid analüüse.

Dokumentide analüüsi aluseks on võetud „Eesti julgeolekupoliitika alustes” välja toodud tegevussuunad. Nende alla koondati nii Läti kui ka Leedu tuvastatud ohud ning nende maandamismeetmed. Tegevussuundadele vastavalt on ülevaade ka struktureeritud. Töö ülesehituses on järgitud põhimõtet, mille järgi tuuakse kindlat teemavaldkonda käsitlevas peatükis välja iga riigi läbivad teemad ning põhilised seisukohad. Peatükid ei ole ühesuguse ülesehitusega: kui dokumentide läbivad teemad oli võimalik kategoriseerida, siis eri riikide kindlate teemade rõhuasetused varieerusid. Analüüs ei järgi ka ranget ajalist raami, vaid annab pigem temaatilise ülevaate.

